

Mieczysław Kowerski

Podział województwa lubelskiego na podregiony typu NUTS3 w świetle doświadczeń Unii Europejskiej

Jedną z głównych sfer zainteresowań Unii Europejskiej jest polityka rozwoju regionalnego rozumiana jako zespół działań na rzecz redukcji różnicowań między regionami i ograniczania zafowania słabiej rozwiniętych regionów.¹

Przedmiotem polityki regionalnej jest więc region. Region to pewien zwarty obszar z mniej lub bardziej wyraźnymi granicami posiadający specyficzne cechy geograficzno-ekonomiczno-społeczne. Niekiedy region jest również elementem struktury administracyjnej danego państwa.

1. Klasyfikacja NUTS

Struktury administracyjne w państwach Unii Europejskiej ze względu na uwarunkowania historyczne, polityczne, społeczne i gospodarcze są

bardzo zróżnicowane. Stąd też na początku lat siedemdziesiątych w Unii Europejskiej został opracowany przede wszystkim dla celów statystycznych specjalny system podziału jednostek administracyjnych – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (*Nomenclature des Unites Territoriales pour des besoins Statistiques – NUTS*). Zgodnie z tym podziałem wyróżnia się trzy poziomy i sześć rodzajów jednostek statystycznych:

- poziom krajowy: NUTS0,
- poziom regionalny: NUTS1, NUTS2, NUTS3,
- poziom lokalny: NUTS4 i NUTS5.

System ten jest hierarchiczny. I właśnie ten podział wykorzystuje się do realizacji europejskiej polityki rozwoju regionalnego przy czym podmiota-

Tablica. 1. Struktura NUTS w państwach członkowskich Unii Europejskiej

Kraj	NUTS1		NUTS 2		NUTS 3		NUTS 4		NUTS 5	
Austria	<i>Gruppen von Bundeslandern</i>	3	Bundeslander	9	<i>Gruppen von Politischen</i>	35	-	-	Gemeinden	2381
Belgia	Regions	3	Provinces	11	<i>Arrondissements</i>	43	-	-	Communes	589
Dania	-	1	-	1	Amter	15	-	-	Kommuner	275
Finlandia	Manner-Suomi / Lland	2	Suuralueet	6	Maakunnat	20	Seutukunnat	82	Kunnat	448
Francja	<i>Z.E.A.T + DOM</i>	8+ 1	Regions +DOM:	22 + 4	Departements +	96 +	-	-	Communes	36800
Grecja	<i>Groups of development regions</i>	4	Development Regions	13	Nomoi	51	Eparchies	150	Demoi / Konoinoties	5921
Hiszpania	<i>Agrupacion de comunidades autonomas</i>	7	Comunidades autonomas + Centa v Melilla	17+ 1	Provincias + Ceuta v Melilla	50 + 2	-	-	Municipios	8109
Holandia	Landsdelen	4	Provincies	12	COROP regio's	40	-	-	Gemeenten	672
Irlandia	-	1	Regions	2	Regional Authority Regions	8	administrative counties & county boroughs	34	district electoral division / wards	3440
Luksemburg	-	1	-	1	-	1	Cantons	12	Communes	118
Niemcy	Lander	16	<i>Regienmgsbezirke</i>	40	Kreise	441	-	-	Gemeinden	16
Portugalia	Continente + Regioes autonomas	1 + 2	Commissaoes de coordenação regional + Regioes autonomas	5 + 2	<i>Grupos de Concelhos</i>	30	Concelhos-municipios	305	Freguesias	4208
Szwecja	-	1	Riksomrlden	8	Lan	21	-	-	Kommuner	289
Wielka Brytania	Government office regions	12	<i>Counties or group of unitary authorities</i>	37	<i>Counties or groups of local authority regions</i>	133	Individual unitary authorities / Districts	443	wards	11206
Włochy	<i>Gruppi di regioni</i>	11	Regioni	20	Provincie	103	-	-	Comuni	8100
RAZEM UE		78		211		1093				
POLSKA	-	1	Województwo	16	Podregion	44	Powiat	373*	Gmina	2489**

Uwaga: Kursywą oznaczono obszary utworzone w sposób sztuczny, które nie wpisują się w strukturę administracyjną danego kraju.

* Łącznie powiaty ziemskie (308) oraz grodzkie (65)

** Łącznie z miastami pełniącymi funkcje powiatów grodzkich (65)

Źródło: J. Żebrowska – Cielek, NUTS – Nomenklatura jednostek terytorialnych do celów statystycznych, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2001 s. 13.

oraz: Rocznik Statystyczny 2002, GUS, Warszawa 2003

¹ J.Szlachta, Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności Unii Europejskiej szansą dla Polski, Barometr Regionalny 20/2002 s.3.

mi tej polityki są regiony typu NUTS2 oraz NUTS3.

W obecnie realizowanym programie rozwoju na lata 2000-2006 regiony typu NUTS2 korzystają z funduszy przeznaczonych na realizację Celu 1 – wsparcie obszarów zacofanych w rozwoju społeczno-ekonomicznym, natomiast regiony typu NUTS3 z funduszy przeznaczonych na Cel 2 – wsparcie obszarów dotkniętych zmianami w przemyśle, obszarów wiejskich i wysoko zurbanizowanych dotkniętych regresem społeczno-gospodarczym a także ze środków programu INTERREG ukierunkowanego na współpracę międzyregionalną i przygraniczną².

Tworząc system NUTS starano się nakładać go na istniejący w danym kraju podział administracyjny. Nie zawsze to jednak było możliwe, dla-

tego też w niektórych przypadkach należało stworzyć sztuczne jednostki, będące sumą mniejszych jednostek administracyjnych.

Obecnie funkcjonujące w państwach Unii Europejskiej tego samego rodzaju jednostki NUTS są bardzo zróżnicowane zarówno pod względem liczby mieszkańców jaki i powierzchni. Średnia liczba mieszkańców w jednostce typu NUTS2 wynosi 1781 tys. osób, przy czym najmniejsza jednostka NUTS 2 liczy tylko 25 tys. mieszkańców a największa aż 11073 tys. ludności. W Danii i Luksemburgu jednostki NUTS2 stanowią zarazem poziom krajowy. Spośród pozostałych krajów UE największymi NUTS2 pod względem liczby mieszkańców są jednostki NUTS2 we Włoszech (które są jednocześnie jednostkami administracyjnymi – *Regioni*)

Tablica 2. Liczba mieszkańców w regionach Unii Europejskiej typu NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3 oraz w Polsce w tysiącach

Kraj	Poziom NUTS 1			Poziom NUTS 2			Poziom NUTS 3		
	średnia	min	max	średnia	min	max	średnia	min	max
UE 15	4 817	25	17915	1 781	25	11073	344	20	5022
Austria	2691	1 770	3406	897	276	1600	231	21	1600
Belgia	3394	952	5906	926	243	1637	237	40	952
Dania	5 285	5 285	5285	5 285	5 285	5285	352	45	630
Finlandia	2570	25	5115	857	25	1815	257	25	1249
Francja	6696	1 651	11073	2318	160	11073	603	73	2567
Grecja	2625	1 015	3449	808	184	3449	206	21	3449
Hiszpania	5 618	1 577	10718	2 185	135	7159	756	63	5022
Holandia	3903	1 637	7286	1 301	287	3352	390	54	1315
Irlandia	3661	3661	3661	1 830	970	2690	458	207	1074
Luksemburg	421	421	421	421	421	421	421	421	421
Niemcy	5 124	668	17915	2 049	511	5269	186	36	2125
Portugalia	3 315	243	9444	1 421	243	3553	332	46	1834
Szwecja	8846	8846	8846	1 106	389	1756	421	58	1754
Wielka Brytania	4917	1 678	7941	1 595	372	4388	444	20	1734
Włochy	5228	1605	8974	2876	119	8974	558	92	3792
Polska	38632	38632	38632	2415	1024	5079	878	293	2091

Źródło: Memo on European Territorial Breakdown, Regional Statistics Section, Eurostat, kwiecień 2001, s. 11 oraz: Rocznik Statystyczny 2002, GUS, Warszawa 2003.

² Szerzej na ten temat: J. Szlachta Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności Unii Europejskiej szansą dla Polski, Barometr Regionalny 20/2002 s.4-7.

Ze względu na średnią liczbę mieszkańców jednostki NUTS3 są ponad pięciokrotnie mniejsze niż jednostki NUTS2. Największe jednostki typu NUTS3 występują w Hiszpanii i są to jednostki administracyjne (*Provincias*). Najmniejsze jednostki NUTS3 są w Niemczech (*Kreise*) liczące średnio 186 tys. mieszkańców.

2. Klasyfikacja regionów Polski na poziomie NUTS2 i NUTS3

Podziału na jednostki statystyczne musiały również dokonać kraje kandydujące do Unii Europejskiej.

W Polsce podział ten dokonany został na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z 13 lipca 2000 roku w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS).³

Tablica 3. Przeciętna liczba mieszkańców jednostek typu NUTS3 w krajach kandydujących w tym czasie

Kraj	NUTS2		NUTS3	
	Liczba jednostek	Przeciętna liczba mieszkańców w tys.	Liczba jednostek	Przeciętna liczba mieszkańców w tys.
Bułgaria	6	1368	28	293
Czechy	8	1285	14	735
Estonia	1	1412	5	282
Węgry	7	1438	20	503
Litwa	1	3682	10	368
Łotwa	1	2449	5	490
Polska	16	2415	44	878
Rumunia	8	2807	42	535
Słowenia	1	1986	12	166
Słowacja	4	1349	8	674

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: J. Żebrowska – Cielek, NUTS – Nomenklatura jednostek terytorialnych do celów statystycznych, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2001 s. 13.

O ile nie było większych zastrzeżeń z przyznaniem statusu NUTS2 polskiemu województwom to wiele kontrowersji wywołał podział na NUTS3. Wpłynęły na to również pewne uwarunkowania polityczne. Otóż Komisja Europejska kategorycz-

nie nie zgodziła się na to, aby jednostkami NUTS3 zostały powiaty, jako jednostki zbyt małe⁴, stąd też nieodpowiednie do pozostawienia podmiotem polityki regionalnej.

Tablica 4. Porównanie średniej liczby mieszkańców w jednostkach typu NUTS2 oraz NUTS3 w Unii Europejskiej i krajach kandydujących

	NUTS2	NUTS3
UE (tys. osób)	1781	344
Kraje kandydujące oprócz Polski	1782	458
Polska (tys. osób)	2415	878
- UE = 100	135,6	255,2
- Kraje kandydujące oprócz Polski = 100	135,5	191,7

³ Ze względu na to, że Polska nie jest członkiem Unii Europejskiej nie można było wprowadzić nazwy NUTS. Z chwilą przystąpienia do Unii wprowadzony zostanie akronim NUTS.

⁴ Obecnie polski powiat liczy średnio 103,6 tys. mieszkańców.

Jednocześnie zasugerowano aby jednostek poziomu NUTS3 w Polsce było około 50. Liczba bardzo bliska liczbie zlikwidowanych rok wcześniej województw. Powrót już po roku do, uważanej za sukces ówczesnej ekipy rządzącej reformy administracyjnej, starego podziału, byłby niewątpliwie dowodem na słabość tej reformy. W związku z tym zrobiono wiele aby nowy podział możliwie najbardziej odbiegał od podziału na 49 województw. Ostatecznie stworzono 44 jednostki poziomu NUTS3, które oficjalnie nazwano podregionami i nadano akronim NTS. W tym podziale w wielu przypadkach trudno się doszukać klarownych kryteriów niekiedy nawet logiki przestrzennej.

Polskie regiony typu NUTS3 liczące średnio 878 tys. mieszkańców są o wiele większe niż ich odpowiedniki w Unii Europejskiej. Największe

pod względem liczby mieszkańców hiszpańskie *Provincias* mają o 14% mniejszą średnią liczbę mieszkańców niż polskie. Również utworzone w innych krajach kandydujących do UE regiony typu NUTS3 są znacznie mniejsze niż polskie i tylko nieznacznie większe niż przeciętne w Unii Europejskiej. A mniejsza liczba jednostek typu NUTS3 to mniej szans na korzystanie z funduszy przeznaczonych na rozwój regionalny.

3. Podregiony typu NUTS3 w województwie lubelskim

W województwie lubelskim utworzono trzy jednostki typu NUTS3 (podregiony):

- białskopodlaską w skład której wchodzi powiaty ziemskie: białskopodlaski, parczewski, radzyński, włodawski oraz grodzki Biała Podlaska,
- chełmsko-zamojską z powiatami ziemskimi:

Tablica 5. Charakterystyka subregionów NTS3 województwa lubelskiego. Stan na 31.12.2001

Zmienna	Województwo ogółem	Podregiony		
		białsko podlaski	chełmsko zamojski	lubelski
1. Powierzchnia (km ²)	251146	5977,2	9290,0	9847,4
2. Liczba:				
- powiatów	24	5	8	11
- gmin	213	43	77	93
- miast	41	6	14	21
- miejscowości wiejskich	4203	739	1577	1887
3. Liczba mieszkańców (tys.)	2227,6	320,6	678,8	1228,2
- na 1 km ²	89	54	73	125
4. Udział ludności (%)				
- mieszkającej w miastach	46,8	39,4	37,7	53,9
- w wieku poprodukcyjnym	16,1	16,0	16,9	15,7
5. Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2001 r.	-0,17	0,24	-0,67	0,00
6. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (zł) w 2000 roku	12146	10172	10164	13759
7. Pracujący w gospodarce (tys.)*	348,9	44,3	88,6	216,0
- na 1000 mieszkańców	156,6	138,2	130,5	175,9
8. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2001 r. (zł)**	1878,05	1663,36	1719,59	1933,49
9. Bezrobotni (tys.)	179,0	26,4	60,6	92,0
10. Stopa bezrobocia (%)	15,7	16,4	16,4	15,0
11. Podmioty gospodarcze	142939	17519	39546	85874
- na 1000 ludności	64,2	54,64	58,26	69,92
12. Liczba mieszkańców na:				
- 1 lekarza	415	572	605	333
- 1 łóżko szpitalne	189	195	212	177

* bez rolników indywidualnych i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz spółek cywilnych zatrudniających do 9 osób.

** dotyczy podmiotów zatrudniających ponad 9 osób.

Źródło: Wybrane dane o powiatach i gminach województwa lubelskiego w 2001 roku, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2002.

biłgorajskim, chełmskim, hrubieszowskim, krasnostawskim, tomaszowskim i zamojskim oraz powiatami grodzkimi: Chełm i Zamość, lubelską z powiatami ziemskimi: janowskim, krańickim, lubartowskim, lubelskim, łączyńskim, lukowskim, opolskim, puławskim, ryckim, świdnickim oraz powiatem grodzkim Lublin.

Jednostki te są bardzo zróżnicowane zarówno pod względem powierzchni, liczby mieszkańców, a przede wszystkim potencjału gospodarczego.

Zdecydowanie największą i charakteryzującą najlepszymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego jest jednostka lubelska. Posiada ona 1228,2 tys. mieszkańców. Jednocześnie jest to jednostka najbardziej zróżnicowana pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego. Niewątpliwie najlepiej rozwiniętym gospodarczo jest tutaj Lublin, gdzie dla przykładu liczba spółek prawa handlowego na 1000 mieszkańców /7,8/ jest jedenaścikrotnie wyższą niż w wchodzącym w skład tej jednostki powiecie ryckim i dziewięciokrotnie wyższą niż w powiecie janowskim. Stopa bezro-

bocia w Lublinie jest o jedną trzecią niższa niż w powiecie opolskim. W Lublinie wysokie są również przeciętne wynagrodzenia (2019,9 zł) chociaż zdecydowanie niższe niż w powiecie łączyńskim (2842,28 zł) a nawet w powiecie puławskim (2074,68 zł).

Pozostałe dwie jednostki, znacznie mniejsze powierzchniowo i pod względem liczby mieszkańców są zdecydowanie bardziej jednorodne. Położone wzdłuż granicy polsko-białoruskiej (podregion bialsko-podlaski) i polsko-ukraińskiej (podregion chełmsko-zamojski) są jednostkami słabo zurbanizowanymi (odpowiednio 39,4% oraz 37,7% ludności mieszka w miastach), o stosunkowo małej liczbie podmiotów gospodarczych (zwłaszcza spółek prawa handlowego) i wyższej niż w podregionie lubelskim stopie bezrobocia (16,4%). W obu podregionach mniej ludzi pracuje w dużych przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców o ok. jedną czwartą mniej niż w podregionie lubelskim).

Tablica 6. Zróżnicowanie produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w podregionach (NTS3) województwa lubelskiego

	1998		1999		2000		$\frac{2000}{1998}$	
	w zł	Polska =100	w zł	Polska =100	w zł	Polska =100	ceny bieżące	ceny stałe
Podregion								
- białkopodlaski	9830	69,7	9631	60,5	10172	57,4	103,5	90,7
- chełmsko-zamojski	9455	66,0	9252	58,1	10164	57,3	107,5	94,2
- lubelski	11044	77,1	12531	78,7	13759	77,6	124,6	109,1
województwo lubelskie	10383	72,5	11112	69,8	12146	68,5	117,0	102,5
Polska	14316	100,0	25914	100,0	17725	100,0	123,8	108,4

Przeliczeń na ceny stałe dokonano stosując jednakowy dla wszystkich regionów równy średniej dla Polski indeks wzrostu cen produktu krajowego brutto: w 1999 roku – 106,7%, w 2000 roku 107,0%.

Najbardziej syntetyczną miarą rozwoju gospodarczego jest produkt krajowy brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przy czym podregiony (NTS3) są najmniejszymi jednostkami dla których obecnie ten wskaźnik jest liczony.

Pod względem wartości produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca województwo lubelskie od chwili jego utworzenia pozostaje na ostatnim 16 miejscu w Polsce, przy czym z roku na rok dystans zarówno do najlepszego województwa mazowieckiego jak też do przeciętnej w kraju pogłębia się. W 2000 roku produkt krajowy brutto w wojewódz-

twie lubelskim stanowił 68,5% średniej dla Polski i 45,2% poziomu województwa mazowieckiego. W 1998 roku było to odpowiednio 72,5% średniej krajowej i 49,6% poziomu województwa mazowieckiego. W latach 1998-2000 produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w cenach w województwie lubelskim wzrósł o 2,5% podczas, gdy w Polsce o 8,4%. To też jest miara pogłębiania się dysproporcji pomiędzy województwem a resztą Polski.

Jeszcze większe dysproporcje rozwojowe pokazuje analiza zmian wartości produktu krajowe-

Tablica 7. Miejsca subregionów województwa lubelskiego wśród 44 subregionów Polski

	1998	1999	2000
Podregion			
- białkopodlaski	37	42	43
- chełmsko-zamojski	40	43	44
- lubelski	29	25	26
Mazowieckie = 100			
Województwo lubelskie	46,9	46,8	45,2
m. Warszawa = 100			
podregiony:			
- białkopodlaski	24,5	20,0	19,3
- chełmsko-zamojski	23,6	19,2	19,3
- lubelski	27,5	26,0	26,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Obwieszczenie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 25 września 2002 roku w sprawie szacunków wartości produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca w latach 1998-2000.

go brutto w ujęciu podregionów. W latach 1998-2000 licząc w cenach stałych tylko produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w podregionie lubelskim i to w stopniu nieco większym niż przeciętnie w Polsce (o 9,1%). w podregionie białsko-podlaskim PKB na 1 mieszkańca w cenach stałych spadło o 9,3% a w podregionie chełmsko-zamojskim o 5,8%. W konsekwencji pogarszała się pozycja obu subregionów wśród wyodrębnionych 44 jednostek poziomu 3 w Polsce. O ile w 1998 roku (kiedy istniał poprzedni podział administracyjny) subregion białkopodlaski (w obecnych granicach) znajdował się pod względem wartości PKB na 1 mieszkańca na 37 miejscu w Polsce a subregion chełmsko-zamojski na 40 miejscu w Polsce, wyprzedzając subregiony nowosądecki, łomżyński, radomski i ełcki to rok później oba subregiony wyprzedzały już tylko subregion łomżyński. W 2000 roku subregion chełmsko-zamojski znalazł się na ostatnim miejscu w Polsce a subregion białkopodlaski na przedostatnim.

Z powyższego wynika, że wprowadzona reforma administracyjna źle służy obszarom byłych województw: białkopodlaskiego, chełmskiego i zamojskiego. Zaprezentowane zmiany nie są również zgodne z priorytetami programów przedakcesyjnych gdzie środki powinny być przeznaczane na zwiększanie spójności społeczno-gospodarczej. Nie dzieje się tak zarówno na poziomie kraju, gdzie województwa najslabiej rozwinięte tra-

cą dystans do bogatszych. Nie dzieje się też tak w województwie lubelskim, gdzie pogłębia się dystans pomiędzy subregionem lubelskim a zapewne (choć brak tutaj odpowiednich danych) pomiędzy Lublinem i sąsiadującymi powiatami a resztą województwa.

Zgodnie z Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego na lata 2001-2006 obszary najslabiej rozwinięte na poziomie NTS3 winny otrzymywać wsparcie finansowe. Rozmiary wsparcia finansowego programów wojewódzkich mają być oparte na dwóch wskaźnikach:⁵

- poziomie PKB na 1 mieszkańca, z preferencją obszarów w których wartość wskaźnika nie przekracza 80% średniej krajowej,
- stopy bezrobocia, z preferencją obszarów, w których stopa bezrobocia w każdym z trzech ostatnich lat przekracza 150%.

Ponadto pomocniczo mają być też wykorzystane inne wskaźniki identyfikujące regiony problemowe. I tak preferencje będą miały:

- obszary w których udział pracujących w rolnictwie przekracza 150% średniej krajowej,
- obszary w których udział procentowy pracujących w przemyśle przekracza 125% a jednocześnie stopa bezrobocia przekracza 150% średniej krajowej
- obszary miejskie, w których stopa bezrobocia przekracza 150% średniej krajowej, istnieje bardzo wysoki poziom ubóstwa i niski poziom wykształcenia mieszkańców oraz wysoki poziom przestępczości.

⁵ D.Strahl, Klasyfikacja jednostek terytorialnych NUTS3 w aspekcie kryteriów wyodrębniania „obszarów wsparcia” Samorząd Terytorialny 7-8/2002 s. 127.

D.Sthral wykazała, że obecnie spośród 44 podregionów 14 kwalifikuje się do pomocy z tytułu dwóch kryteriów, 9 podregionów z tytułu jednego kryterium, zaś 21 podregionów nie tworzy podstaw do objęcia ich programem wsparcia⁶.

Wśród podregionów wymagających wsparcia

ze względu na dwa kryteria (niski PKB na 1 mieszkańca oraz problemy strukturalne związane z wysokim udziałem pracujących w rolnictwie) są jednostki białskopodlaska i chełmsko-zamojska. Jednostka lubelska wymaga wsparcia w związku z niskim PKB na 1 mieszkańca.

Tablica 8. Proponowane kryteria ludnościowe klasyfikacji NUTS w Unii Europejskiej

Poziom NUTS	Liczba mieszkańców	
	minimalna	maksymalna
NUTS1	3 000 000	7 000 000
NUTS2	800 000	3 000 000
NUTS3	150 000	800 000

Źródło: J. Żebrowska – Cielek, NUTS – Nomenklatura jednostek terytorialnych do celów statystycznych, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2001.

4. Co dalej z podregionami ?

Ze względu na to, że podział na jednostki statystyczne w poszczególnych państwach Unii Europejskiej jest bardzo zróżnicowany Komisja Europejska podjęła prace nad udoskonaleniem systemu statystyki regionalnej poprzez harmonizację i ujednoczenie klasyfikacji NUTS.

Zakłada się, że jednostki powinny być porównywalne pod względem liczby mieszkańców.

Zakłada się również, że z trzech poziomów regionalnych NUTS1, NUTS2, NUTS3 w każdym kraju muszą istnieć co najmniej dwa poziomy. Polski podział na jednostki statystyczne nie odpowiada więc kryteriom jakie zamierza przyjąć Unia Europejska. Stąd też będzie musiał ulec zmianom, podobnie zresztą jak w niektórych krajach członkowskich i kandydujących.

W związku z tym, że posiadamy jednostki poziomu 2 oraz 3 jako poziom NUTS1 może być traktowany cały kraj. Obecne 4 województwa przekraczają górny próg liczby mieszkańców na poziomie NUTS2. Przy czym o ile w przypadku województwa małopolskiego (3 mln mieszkańców) oraz wielkopolskiego (3 mln mieszkańców) są to wielkości nieznacznie wyższe od 3 mln, to w przypadku województw mazowieckiego i śląskiego przekroczenia są znaczne. Stąd też należy się spodziewać podziału każdego z tych województw na dwie mniejsze jednostki poziomu NUTS2. W przypadku województwa mazowieckiego w sposób naturalny można wydzielić Warszawę.

O wiele bardziej radykalne zmiany czekają podregiony. Obecnie spośród 44 podregionów 22 posiada liczbę mieszkańców przekraczającą 800 tys. co jest górną granicą subregionów poziomu NUTS3.

Prawdopodobnie trzeba będzie „rozłączyć” subregiony utworzone z dwóch sąsiadujących ze sobą byłych województw. Największe zmiany czekają województwo śląskie.

Zgodnie z proponowanymi przez Komisję Europejską kryteriami również subregion lubelski posiada zbyt dużą liczbę mieszkańców. W przypadku województwa lubelskiego właściwe wydają się jednak nieco głębsze zmiany.

Proponuję podział województwa lubelskiego na 5 jednostek typu NUTS3:

- jednostka białskopodlaska z powiatami ziemskimi: białskopodlaskim, łukowskim, parczewskim i radzyńskim oraz powiatem grodzkim Biała Podlaska,
- jednostka chełmska z powiatami ziemskimi: chełmskim, krasnostawskim i włodawskim oraz powiatem grodzkim Chełm,
- jednostka lubelska z powiatami ziemskimi: lubartowskim, lubelskim, łęczyńskim i świdnickim oraz powiatem grodzkim Lublin,
- jednostka puławska (nadwiślańska) z powiatami ziemskimi: krańickim, opolskim, puławskim i ryckim,
- jednostka zamojska z powiatami ziemskimi: biłgorajskim, hrubieszowskim, janowskim, tomaszowskim, zamojskim oraz powiatem grodzkim Zamość.

⁶ D.Sthral, Klasyfikacja jednostek terytorialnych NUTS3..., s. 130.

Tablica 9. Charakterystyka proponowanych podregionów typu NUTS3 w woj. Lubelskim

Subregion	Liczba powiatów	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców w tys. osób
- bialskopodlaski	5	6115,0	389,3
- chełmski	4	4209,1	268,7
- lubelski	5	4220,1	714,5
- puławski (nadwiślański)	4	3357,9	352,9
- zamojski	6	7212,5	501,8

Za takim podziałem przemawiają następujące przesłanki:⁷

1. Subregiony typu NUTS3 powinny być przede wszystkim jednostkami jednorodnymi pod względem struktury społeczno-gospodarczej, tak aby mogły realizować strategie subregionalne i osiągać consensus wewnętrzny (zbieżność interesów) w przypadku przygotowywania projektów i aplikowania o środki z funduszy strukturalnych. Przecież jednostki te nie mają własnych władz administracyjnych i realizacja strategii subregionalnych uzależniona będzie od umów pomiędzy wchodzącymi w ich skład powiatami. Stąd też im mniej powiatów tworzy podregion tym łatwiej o taki consensus i szanse na skuteczniejsze pozyskiwanie środków zewnętrznych.
2. Warto wyodrębnić i wydzielić jednostki „biedne”, które będą miały szanse ubiegania się o pomoc i jednostki bogate, które takich szans nie będą miały. Jeżeli nadal subregion lubelski w obecnym kształcie będzie notował wyższe tempo wzrostu PKB na 1 mieszkańca niż przeciętna w kraju to wkrótce przekroczy poziom 80% średniej krajowej i utraci możliwość uzyskiwania wsparcia finansowego.
3. Szczególną uwagę należy zwrócić na wschodnie obszary przygraniczne. Z chwilą przystąpienia do Unii Europejskiej tereny te będą obszarami granicznymi Unii Europejskiej i będą

miały na poziomie NUTS3 możliwość korzystania ze specjalnych środków pomocowych. Podobnie jak teraz dzieje się na wschodnich granicach Niemiec czy Austrii. Stąd też wydaje się celowym utworzenie na wschodniej granicy mniejszych pod względem liczby mieszkańców, ułożonych „równoleżnikowo” jednostek poziomu 3. Byłyby to obszary o stosunkowo krótkiej granicy, ale jednocześnie daleko wchodzące w głąb kraju. Umożliwiłoby to korzystanie z programów przygranicznych większej liczbie powiatów. Wyjściu naprzeciw tej przesłance jest propozycja włączenia powiatu łukowskiego do jednostki bialskopodlaskiej a powiatu janowskiego do jednostki zamojskiej. Powiaty te leżą wzdłuż korytarza do przejść granicznych.

4. Większa liczba jednostek poziomu NUTS 3 to więcej „szans” pozyskania środków.

Zaproponowany podział służyć winien lepszej realizacji polityki interregionalnej i umacnianiu spójności społeczno gospodarczej województwa lubelskiego.

⁷ Autor mając na uwadze przytoczone tutaj przesłanki, zgłaszał właśnie taką propozycję podziału na etapie dyskusji nad wyodrębnieniem podregionów: M. Kowerski, Podział Polski na europejskie subregiony. Byłe województwa i metropolie, Wspólnota 26/537/2000.